

סובר שהם מצטרפים אף לעניין כרת וחטאת (וכן משמע ברש"י). תוס' בכריתות אף כותבים שפיגול ונותר מצטרפים זה לזה כשנתערבו בקדירה, ונראה שלדעתם הסוגיה במעילה חולקת על ריש לקיש.

פסולי המוקדשין, ולא לעניין האיסור המיוחד של נותר ופיגול, ולכן הצירוף לא גורר עונש מלקות וכרת וחטאת (תירוץ שני בתוס'). תוס' בכריתות סוברים שפיגול ונותר מצטרפים למלקות, אך לא לכרת וחטאת, ואילו הרמב"ם

מערכה קפו. טבילת כלי שיש בו משקים (עח,ב-עט,א)

כשיטת משנתנו, ועל כל פנים במין בשאינו מינו, כגון יין לבן במים. על שיטת הרמב"ם ביין לבן ראה להלן.

ב. רוק

הגמ' מביאה את המשנה במקוואות הנ"ל בנוסח: "דלי שהוא מלא רוקין והטבילו – כאילו לא טבל"¹. טעם הדבר, מפני שהרוק סמיך וחוצץ בפני מי המקוה (רש"י). "מלא" האמור כאן אינו בדווקא, שהרי מוכח מן המשנה (מן ההשוואה למי חטאת שבסיפא) שאפילו כאשר רוב הדלי מים ומיעוטו רוק – אין זה מועיל לטהר. לפיכך פירש רש"י, שנקטה המשנה "מלא" אגב מי רגלים, בהם יש חידוש בדבר, שאפילו כאשר הדלי מלא מהם – ניתן לטהרו (לפי גרסת רש"י, כדלהלן).

יש לשאול: הרי הרוק נמנה (במכשירין פ"ו מ"ה) עם "תולדות המים", וראוי שייטהר בהשקה, ומה בכך שהוא סמיך? נראה שטעם הדבר, שההשקה מועילה מפני שהמים המתחברים למקוה הם כחלק ממנו, ואם הם ניכרים לעצמם – אינם בטלים לו, אף על פי שהם מים. גדולה מזו כתב הריטב"א (מכות ד,א), שחבית ובה מים מתוקים שנפלה לים שמימיו מלוחים – אין השקה מועילה למים הללו: "לא אמרו שהשאובין או הטמאים נכשרים במקוה אלא במקוה דוקא, או בנהרות שמימיהם אינן מלוחים, ומתערבים מיד ואינן ניכרים כלל"².

ג. מי רגלים

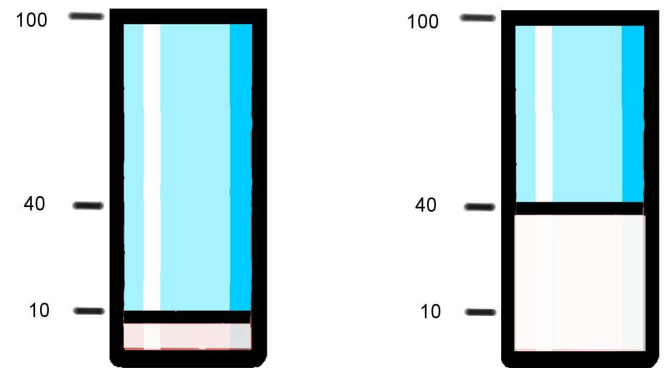
לשון המשנה: "מלא מי רגלים – רואים אותם כאילו הם מים", כלומר, שהדלי טהור אפילו כאשר הדלי מלא מהם. כך גרסת רש"י, ופירש טעם הדבר, שלמרות שמראיהם שונה מעט ממראה המים – הם סוג של מים (עיין מכשירין פ"ו מ"ה): "תולדות למים: היוצא מן העין... מן הפה, מי רגלים..."

תוס' (ד"ה הא רבייה) מרבים להקשות על רש"י, כדלהלן, וגורסים אחרת במשנה: "רואים אותם כאילו הם יין". לדעתם, מי רגלים אינם מין מים³, אלא רק דומים להם בצבעם, ולכן אין ההשקה מועילה להם אלא אם כן יתבטלו,

כלי טמא שיש בו מים – ניתן להטבילו עם המים שבו, והם מצטרפים למי המקוה ונטהרים עם הכלי (ביצה פ"ב מ"ג; מקוואות פ"י מ"ו). הסוגיה עוסקת בהטבלת כלי שיש בו משקים מסוגים אחרים, ודנה האם משקים אלה מהווים חציצה בפני מי המקוה ומונעים את טהרת הכלי. הנושא נדון במשנה במקוואות (שם), והגמ' דנה בה ומבארת אותה בהשוואה לברייתא אחרת העוסקת באותו נושא. יש לברר את החילוקים בין סוגי המשקאות השונים וטעמיהם.

א. יין לבן וחלב

בברייתא נחלקו תנאים באופן השקתם: דעת תנא קמא שאם יש בדלי רוב מים – עלתה להם ההשקה, ור' יהודה סובר ש"רואין אותן כאילו הן יין", ולא תעלה להם השקה עד שיהיו בכמות קטנה כזו, שאם היו יין – לא היתה לתערובת בדלי מראה יין.

חלב לדעת רבי יהודה – "רואין". נקטנו בשיעור 10% "לשבר את האוזן", ולדיון נרחב בהגדרת הכמות הנדרשת לביטול המראה ראה מערכה קפב.

חלב לדעת תנא קמא – די ברוב מים.

הגמ' מבארת שמחלוקת זו היא סביב עיקר דין "רואין", האם בתערובת נוזלים שצבעם דומה אנו רואים את המיעוט כאילו היה בעל צבע בולט, ובוחנים אם לפי היחס הכמותי בינו לבין הרוב היה צבעו דוהה. על פי זה, הכרעת ההלכה בשאלה זו תלויה בדין "רואין" בכללו, וכפי שנתבאר במערכה קפג – לרוב הראשונים אכן אומרים "רואין",

3. כמבואר בברייתא (עט,ב) על חרסן של זב וזבה, ששטיפתו במי רגלים אינה מועילה לו, משום "מין במינו אינו בטל", ואילו שטיפתו במים מועילה, וראה להלן הערה 7.

1. אך במשניות לפנינו הנוסח "מלא משקין".

2. כיוצא בזה סוברים בית שמאי (במקוואות שם) שאין להשיק מים חמים בצוננים או יפים ברעים, ופירש הרמב"ם שהטעם הוא שאינם ממש כמי המקוה ולכן אינם נעשים חלק ממנו.

נחלקו רש"י ותוס' בפירוש הקושיה והתירוץ: לדעת רש"י הקושיה היא מדוע לא אומרים במי חטאת "רואין", כפי שאמר ר' יהודה בין לבן. ותירוץו של אב"י, שר' יהודה עצמו אינו סובר "רואין", ורבן גמליאל, שהחמיר במין במינו וסובר שאינו בטל כלל, הוא זה שגם החמיר במין בשאינו מינו לומר "רואין".

תוס' הרבו להקשות על רש"י: הגמ' מוכיחה שהמשנה במקוואות הולכת בשיטת ר' יהודה מן הפיסקה על מי רגלים, בה גורס רש"י: "רואין אותן כאילו הן מים". ולפי גרסה זו הקושיה תמוהה: מה הקשר בין "רואין אותן כאילו הן מים", שהוא דין מסוים במי רגלים להחשיבם כמים גמורים, לבין דין "רואין" ככלל בהלכות ביטול ברוב?⁵ עוד הקשו תוס', שלפי פירוש רש"י יש סתירה במשנה גופא, שבמי רגלים אומרים "רואין" (שלדעת רש"י הוא מקביל ל"רואין" בין לבן וחלב), ואילו במי חטאת מספיק רוב מים! ועל כך אין הגמ' משיבה מאומה בתירוץ "הא דידיה הא דרביה"⁶.

לפיכך תוס' גורסים במשנה, כאמור: "מי רגלים רואין אותם כאילו הם יין", ונמצא שזהו דין "רואין" בדומה למשנתנו על דם ויין, ומכאן לומדת הגמ' שהמשנה הולכת על פי שיטת רבי יהודה בברייתא הסובר "רואין". לדעתם הגמ' לא מקשה מדוע במי חטאת לא אומרים "רואין", מפני שיש לחלק: יין לבן, וכן מי רגלים, אינם מין מים, אלא רק דומים להם בצבעם, ובהם אומרים "רואין". לעומת זאת מי חטאת הם מין מים, ולכן די ברוב (ובזה בטלה הסתירה הפנימית במשנה, שקיימת לכאורה לפי פירוש רש"י, שגם במי חטאת צריך לומר "רואין"). קושיית הגמ' היא למה במי חטאת ר' יהודה מסתפק ברוב ולא מצריך מין במינו, כשיטתו במשנתנו בזבחים שמין במינו אינו בטל, ועל כך מתרץ אב"י: "הא דידיה הא דרביה"⁷.

נמצא ששיטת רש"י ותוס' במי חטאת הפוכה במידה מסוימת משיטתם במי רגלים: לדעת רש"י, מי רגלים הם מין מים, והשקה מועילה להם בלא ריבוי כלל, ואילו מי חטאת אינם מין מים, וראוי לומר בהם "רואין כאילו הן יין", לשיטה הסוברת כך. לדעת תוס', מי רגלים אינם מין מים, ויש לומר

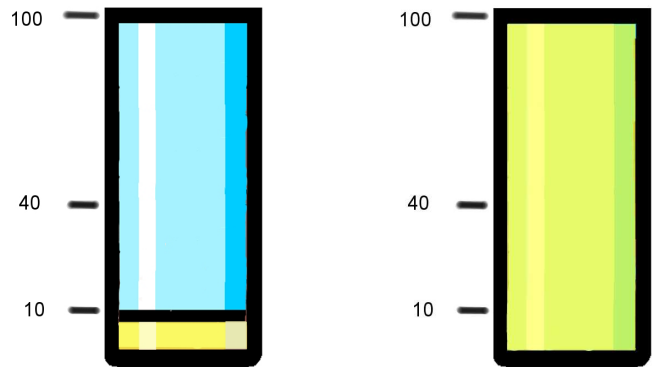
אחד כמשקה אחר (קדשי דוד).

6. נראה שרש"י חש בקושי זה, באומרו (ד"ה וקתני): "היכא דשוה מראה הבטל למראה המבטל", כלומר: רש"י מחלק בין מי רגלים, ששווים במעט ממראה המים ולכן אומרים בהם "רואין", לבין מי חטאת, השווים למים בצבעם, ולכן דיים ברוב. לפיכך אין סתירה פנימית במשנה, אלא בין הברייתא למשנה, כי יין לבן שווה למראה המים כמו מי חטאת, ובכל זאת אומרים בו "רואין".

7. בנקודה זו יש יתרון בפירוש תוס', שהגמ' מביאה את דברי רבן גמליאל על מין במינו אינו בטל, ולפירוש תוס' זוהי ראייה ישירה לסתירה הנדונה כאן. לעומת זאת רש"י נזקק לומר (ד"ה הא דרביה) שכשם שרבן גמליאל מחמיר במין במינו – כך יחמיר במין בשאינו מינו לומר "רואין", והקשר בין הדברים אינו מוכרח.

בדעת רש"י כתבו אחרונים, שקושיית הגמ' אליבא דתוס' אינה קושיה, שכן הכלל "מין במינו אינו בטל" נאמר רק בדברים השווים לגמרי במהותם, ואילו מי חטאת, לדעתו, שונים במהותם ממים רגילים מפני האפר המעורב בהם (חק נתן; יתר הבז). בכך נדחית גם ראיית תוס' שמי רגלים אינם מין מים, ראה לעיל הערה 3.

ולשם כך נדרש רוב כזה שאפילו אם היו יין – היו בטלים, כמו בין לבן וחלב אליבא דר' יהודה.

מי רגלים – גירסת רש"י. אפילו הכלי מלא בהם – טהור.
מי רגלים – גירסת תוספות. "רואין".

ד. מי חטאת

במשנה במקוואות נאמר, שמי חטאת זקוקים לרוב מים בדלי על מנת להיטהר. רש"י (ד"ה מלא מי חטאת) מסביר, שאמנם הם מים, וראוי היה שייטהרו בהשקה, אבל מכיוון שהם אב הטומאה, ויש בהם קדושה – חשובים הם, ואינם בטלים אלא ברוב. תוס' (ד"ה הא דרביה) מוסיפים, שמצינו (פסחים לד, ב) ש"אין זריעה להקדש", כלומר, השקה אינה מועילה למים מקודשים, כגון מי ניסוך המים. תוס' סוברים שקל וחומר הדבר לגבי מי חטאת, שהזהירות בטהרתם חמורה יותר, ואפילו בגדיהם של אוכלי תרומה וקדשים נחשבים כטמאים ביחס למי חטאת (חגיגה פ"ב מ"ז)⁴.

קושיית הגמרא בעניין מי חטאת

הגמ' מניחה שהמשנה במקוואות הולכת בשיטת ר' יהודה, שהרי במי רגלים משנה זו אומרת "רואין", כפי שיטת ר' יהודה בברייתא על יין לבן. על פי זה מקשה הגמ', מדוע במי חטאת ר' יהודה מסתפק ברוב? על כך תירץ אב"י: "הא דידיה, הא דרביה", על פי ברייתא שבה אומר ר' יהודה את שיטתו הידועה שמין במינו אינו בטל בשם רבן גמליאל. רבא, לעומת זאת, מעמיד את הדין שמי חטאת די להם ברוב במקרה מסוים של טומאה קלה, כדלהלן.

4. יש להעיר, שאמנם במובן מסוים מי חטאת חמורים ממי ניסוך המים, אבל בכל זאת יש בדברי תוס' חידוש. ה"קדושה" במי חטאת, וכינויים בחז"ל "מים מקודשים", איננה במובן של בעלות ההקדש עליהם, ואין בהם מעילה (מנחות נא, ב), ולא מצינו שנקראו בתורה "קודש" כמו בקרבנות ותרומה.

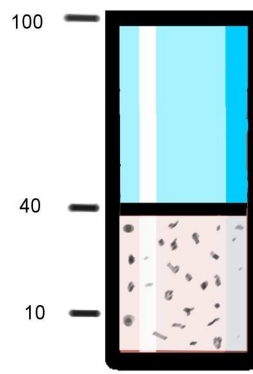
ברם, בגמ' בפסחים לד, ב, על פי פירוש רבנו חננאל ותוס' שם ד"ה ונתן והר"ש בפרה פ"ט מ"ג (בניגוד לרש"י שם), נאמר במפורש הדין ש"אין זריעה להקדש" במי חטאת, ואפילו לפני שנתקדשו באפר. תוס' שם אף אומרים, שהפסוק שממנו למדו זאת לגבי מי חטאת הוא המקור לדין זה גם בקדשים ותרומה. עוד יש לציין, שמהרמב"ם בהל' איסורי מזבח ו, נראה שהדין "אין זריעה להקדש" אין פירושו שהמים המקודשים לא נטהרו, אלא שהטהרה לא הועילה להכשירם לקרבן, משום שכבר נדחו. על פי זה לכאורה אין סיבה שהכלי לא יטהר בטבילה זו, וצריך לומר שבמי חטאת החמירו יותר מאשר בקדשים.

5. יש ליישב, שאמנם מבחינה מהותית אין דמיון בין שני ה"רואין", אבל מכיוון שהמשנה לא אומרת בפשטות שהדלי טהור כי מי הרגלים הם מים, ונזקקת לביטוי "רואין", הרי זה סימן שמשנה זו כר' יהודה, האומר בעלמא "רואין" להחשיב משקה

בהם "רואין", ואילו מי חטאת הם כמים ממש, אלא שהחמירו חכמים שלא תועיל להם השקה⁸.

תירוץ רבא

רבא מעמיד את הדין שמי חטאת דיים ברוב במקרה מיוחד, בדלי שתוכו טהור וגבו טמא, "דמדינא סגי להו בכל דהו, ורבנן הוא דגזרו בהו דילמא חייס עלייהו ולא מטביל ליה, וכיון דאיכא ריבויא – לא צריך". פירוש הדברים: כלי שנטמא

מי חטאת – די ברוב מים.
הרמב"ם נוקט כן להלכה, ואילו לפי רש"י ותוספות, לדעה "רואין" אין די ברוב.

הנ"ל – גם במי רגלים) הטבילה לא מועילה? הרי בהם אין לחוש שמא לא יחוס עליהם! על כך תירצו תוס' (ד"ה רבא), שאוקימת רבא מוסבת על מי חטאת שבסיפא בלבד. ג. שנינו בפרה פ"ב מ"ח: "לגין של חטאת שנטמאו אחוריו – נטמא תוכו, ומטמא את חברו... אפילו הן מאה". כיצד יתכן, אם כן, שכלי שבו מי חטאת יהיה טמא מגבו בלבד? בהגהה בפירוש הר"ש שם הקשה כן¹³, ותירץ כעין תירוץ השטמ"ק הנ"ל, שהמשנה עוסקת במים שטרם נתקדשו במתן האפר, ובהם לא נאמרה חומרא זו שאם נטמא גבו – נטמא תוכו¹⁴.

כלי שנטמא מגבו בטומאת משקין. "כלי שנטמאו אחוריו במשקין – אחוריו טמאים (מסומן באדום); תוכו ואוגנו (השפה המוצהבת), אוזנו (הידית משמאל) וידיו (הידית מימין) – טהורים. נטמא תוכו – כולו טמא" (כלים פכ"ה מ"ו).

באחת מן הטומאות האמורות בתורה – נטמא כולו, וההבחנה בין תוכו לגבו נאמרה רק בטומאה מסוימת שגזרו חכמים – טומאת משקין⁹. רש"י מסביר, שמכיוון שרק הגב טמא – מעיקר הדין רק הגב טעון טבילה, ואין צורך שהמים יכנסו לתוך הכלי. עם זאת, שפת הכלי אכן טעונה טבילה, וקבעו חכמים שיש להטביל גם את התוך, כדי שלא ימנע מלהטביל את השפה¹⁰, ובחומרא זו הקלו במי חטאת להסתפק ברוב.

תירוץ רבא מעורר כמה קשיים: א. כיצד תוכו טהור, ומדוע לא טימאוהו מי החטאת עצמם, שהם אב הטומאה? בשטמ"ק (אות א) העמיד את המשנה במים חיים שטרם נתקדשו במתן האפר, ולכן אינם מטמאים¹¹. על פי זה חידש, שהדין המיוחד במי חטאת שאין השקה מועילה להם (בדומה ל"אין זריעה בהקדש", כפי שנתבאר) אינו קשור כלל לאפר שבהם ולחומרת טומאתם, אלא זוהי מעלה מיוחדת במים שנשאבו לשם מי חטאת¹². ב. אם המשנה עוסקת בכלי שרק גבו טמא – מדוע בדלי מלא רוקין (ולשיטת תוס')

שיטת הרמב"ם

בהל' מקוואות (ג,יח-יט) פסק הרמב"ם: "כלי שהוא מלא משקין והטבילו – כאילו לא טבל... היה הכלי מלא מי

דווקא, כלשון המשנה בתמורה פ"א מ"ה: "אין מי חטאת נעשין מי חטאת אלא עם מתן אפר". אך לאידך גיסא מצינו בפרה פ"ט מ"ד: "החושב על מי חטאת לשתות... אמר רבי יוסי: במה דברים אמורים? במים שאינם מקודשים", ולכאורה כוונתו לפרש שאלו "מי החטאת" שעליהם דיבר תנא קמא.

12. ראה לעיל הערה 4, שדין זה מפורש בגמ' בפסחים, על פי פירושם של כמה ראשונים שם; אך רש"י כאן, שאומר שההשקה לא מועילה למי חטאת בגלל טומאתם, הולך לשיטתו בפסחים, שפירש את הגמ' אחרת.

13. וכן בטורי אבן (חגיגה כב), ולא ציין למשנה בפרה, אלא לחגיגה (פ"ג מ"א): "אחוריים ותוך בתרומה... אבל לא בקודש", וקל וחומר למי חטאת, ונשאר בצריך עיון. בשפת אמת שם תירץ, שכוונת רבא לומר שראוי היה לטהר את תוכו, אבל מטמאים אותו מחמת גזירה זו עצמה, שמא יחוס על מה שבכלי (והוא הדין בקודש), ולכן הקלו שדי ברוב. יש בזה קושי, שכן מצינו חומרא דומה במשנה הקודמת בפרה שם: "הטהור לחטאת שנטמאו ידיו – נטמא גופו, ומטמא את חברו... אפילו הן מאה", ומשמע שעניין שתי החומרות אחד הוא, שאין לחלק בין חלק מן הדבר לבין כולו, ואין זה מטעם "שמא יחוס" (שאינו שייך כלל בטומאת ידים).

14. הרמב"ם (הל' פרה אדומה יג), אינו סובר כך, שכן כתב שאפילו כלי ריק הטהור לחטאת – נאמר בו דין זה, ולמד זאת מהדין הדומה באדם (ראה בהערה הקודמת), הרי שהחמירו אף בטהור לשם חטאת ולא רק במי חטאת עצמם (אור שמח שם, וכתב שלכן הוכרח הרמב"ם לפירושו בסוגיון, ראה להלן, שאוקימת רבא אינה עוסקת במי החטאת)

8. אם כי, לשיטת משנתנו הסוברת שאומרים "רואין" אפילו במין בנינו, כגון דם בהמת חולין בדם קדשים – גם במי חטאת נאמר "רואין".

9. טומאת משקים קיימת בשני אופנים: האחד – משקה שהוא מקור הטומאה, כגון רוק הזב ומי רגליו, ודינו כאב הטומאה המטמא מדאורייתא אדם וכלים. השני – משקה הנטמא מחמת שנגע בטומאה כלשהי, ומדאורייתא הרי הוא 'ראשון לטומאה' (אם נגע ב'אב הטומאה'), או 'שני לטומאה' (אם נגע ב'ראשון לטומאה'). משקה זה אינו מטמא אדם וכלים מדאורייתא, שכן אדם וכלים נטמאים רק מאב הטומאה, אבל גזרו חכמים שמשקה טמא יטמא את הכלים, מחמת הדין הדומה במשקה שהוא אב הטומאה (שבת יד ע"ב). ובגזירה זו הקלו, שאם המשקה נגע באחורי הכלי – רק אחוריו טמאים, ולא כולו.

10. רש"י כותב שרק במקרה זה של מי חטאת גזרו שיטביל גם את התוך, מחשש שיוחס על מי החטאת וימנע מלהטביל את השפה, ובדרך כלל, כלי שתוכו טהור – די להטביל את גבו. במשנה למלך (הל' כלים כחג), נקט להיפך, שכלי שנטמא גבו – כולו טעון טבילה, ולמד זאת מהרמב"ם בהל' כלים כח"ו: "וכשהוא מטביל – מטביל את הכל". אולם דווקא מלשון הרמב"ם שם, בהשוואה ללשון המשנה (כלים פכ"ה מ"ה), ניתן לשמוע להיפך, שבטומאת אחוריים אין צורך בטבילת תוכו, ו"מטביל את הכל" נאמר על מקרה מסוים שבו יש טומאה גם בתוך הכלי ("חצי הרובע ואחוריו טמאין"). וכן משמע להדיא מכלים פכ"ה מ"ג, עיין שם בפירוש המשנה לרמב"ם והרא"ש ובתפארת ישראל (שציין לסוגיה כאן), ובמשנה אחרונה, שתמה על המשנה למלך.

11. יש בכך קושי מצד הלשון, שכן בדרך כלל "מי חטאת" הם מים מקודשים

מן המשנה הועמד באוקימתא זו וחלק לא, כי האוקימתא לא נאמרה על המשנה כלל, אלא על הברייתא.

לעניין השאלה לעיל, מדוע במי חטאת די ברוב, ולא אומרים "רואין" כפי שפסק הרמב"ם בדם הקרבנות ובטבילת כלי שיש בו יין לבן וחלב (כשנטמא בטומאה גמורה), יש ליישב: עיקר הדין שמי חטאת אינם נטהרים בהשקה הוא חומרא, כדברי תוס', ולכן די להם ברוב (הר המוריה שם).

סיכום

המטביל כלי ובו מים – המים הופכים לחלק מהמקוה והכלי נטהר עמם. במשקאות אחרים הדבר תלוי בטיבו של המשקה, עד כמה הוא דומה למים.

יין לבן וחלב – נחלקו תנאים האם די להם ברוב או ש"רואין אותן כאילו הן יין", כשיטת משנתנו על תערובת דמים, ולדעת רוב הראשונים הלכה כדעה השניה.

רוק – בעצם דינו כמים, אבל מפני שהוא שונה וסמיך – אין ההשקה מועילה לו, ואפילו אם רוב הכלי הנטבל יתמלא ממי המקוה – הרוק חוצץ.

מי רגלים – לדעת רש"י והרמב"ם דינם כמים לכל דבר, והטבילה מועילה אפילו אם הכלי מלא מהם. לדעת תוס' אינם כמים, וזקוקים לביטול ברוב כדין "רואין".

מי חטאת – בעצם דינם כמים, אבל קיימת בהם חומרה מיוחדת בגלל טומאתם וקדושתם, שאין ההשקה מועילה להם, ולכן אומרת המשנה שהכלי אינו טהור עד שיהיה רובו מי מקוה. לדעת רש"י והרמב"ם חומרה זו נאמרה דווקא במי חטאת מקודשים, ולדעת השטמ"ק אפילו בטרם נתקדשו.

הדין שדי להם ברוב ואינם זקוקים ל"רואין", לדעת רש"י ותוס' שנוי במחלוקת התנאים בדין "רואין" (אלא שלתוס' ר' יהודה מיקל בהם, מפני שהם מין במינו, ורק לשיטת משנתנו יש לומר בהם "רואין", כמו בדם קדשים שנתערב בדם חיה). קולא מיוחדת נאמרה בדלי שתוכו טהור וגבו טמא, שהכל מודים שדי לו ברוב.

לשיטת הרמב"ם מי חטאת לעולם די להם ברוב, והקולא בדלי שתוכו טהור נאמרה על יין לבן וחלב, ושיטתו מיישבת קשיים שונים בסוגיה.

רגלים – רואין אותן כאילו הן מים. היה בו מי חטאת, אם היה רוב הכלי פנוי כדי שירבו מי מקוה על מי חטאת שבתוכו – הרי זה טהור, ואם לאו – עדיין הוא בטומאתו, וכאילו הן שאר משקין שחוצצין בין גוף הכלי ובין מי המקוה.

כלי שתוכו טהור וגבו טמא, והיה מלא יין לבן או חלב והטבילו – הולכין אחר הרוב... מפני שטומאתו מדבריהם, אבל אם היה בו יין אדום או שאר משקין – לא עלתה לו טבילה".

הרמב"ם גורס ברישא "כלי שהוא מלא משקין", כנוסח המופיע במשניות, ולא "דלי שהוא מלא רוקין" כפי שמופיע לפנינו בגמ' כאן. ובעניין מי רגלים גרסתו כרש"י, "כאילו הן מים"¹⁵.

שאר דברי הרמב"ם מעוררים קושי רב: לגבי מי חטאת פסק שדי להם ברוב, ולא העמיד זאת דווקא בדלי שתוכו טהור, ולכאורה לפי מה שפסק (הל' פסוהמ"ק ב,כב) כמשנתנו, שבדם בהמה וחיה אומרים "רואין", למרות שהם מין במינו, אם כן היה לו לפסוק "רואין" גם במי חטאת! עוד קשה, שהרמב"ם מביא את דין כלי שתוכו טהור לגבי יין לבן וחלב, ופירוש הדברים, שבעלמא אומרים "רואין" גם לגבי יין לבן וחלב, הדומים בצבעם, ורק בכלי זה, שטומאתו קלה, הקלו להסתפק ברוב. אך לכאורה לא על כך דיבר רבא, אלא על מי חטאת!¹⁶

נראה (כפי שהוסבר במערכה קפג) שהרמב"ם פירש שתירוצן רבא לא נועד ליישב את הסתירה בדעת ר' יהודה שעליה דנה הגמ', כפירוש רש"י ותוס', אלא מטרתו ליישב את הברייתא עם דין "רואין" ולשלול את התירוצן "כתנאי": תנא קמא דר' יהודה, שהלך בדלי מלא חלב אחר הרוב, אינו חולק על משנתנו בדין "רואין", אלא דיבר על מקרה מיוחד של כלי שתוכו טהור (הר המוריה הל' פסולי המוקדשין ב,כב).

על פי זה נתיישבו היטב כל הקשיים הנ"ל על תירוצן רבא: אכן מדובר במי חטאת ממש (וכפי שכתב הרמב"ם במפורש בפירושו למשנה במקוואות: "מי חטאת, שהן מים ואפר"), והם מטמאים את הכלי מתוכו¹⁷. גם אין תימה בכך שחלק

מערכה קפז. חרסן של זב וזבה (עט,ב)

ומי רגלים) הינם אבות הטומאות, המטמאים אדם הנוגע בהם או נושא אותם. הסוגיה עוסקת בכלי חרס המשמש את

זב וזבה קבעה התורה חומרה מיוחדת בטומאתם, שגם נוזלים המופרשים מגופם ("מעיינות הזב", כגון רוק

פסק את "רואין" שבמשנתנו. הראב"ד אכן השיג מצד זה, "דלא איתמרא הא מילתא אלא לר' יהודה, אבל לרבנן אפילו טמא ממש סגי ליה (לדבריהם) [ברבייה. עיין שינויי נוסחאות] בין לבן וחלב", ונראה שפסק שלא אומרים "רואין", ראה במערכה קפג.

17. לפי זה מובנת גם שיטת ר' יוסי בסוף המשנה: "אפילו כלי מחזיק כור ואין בו אלא רביעית – כאילו לא טבל", ולמה החמיר במי חטאת יותר מכל המשקים, הבטלים כשנטמא מראיהם? מסתבר שכאן לא די לנו שמי החטאת לא יחצצו, אלא שיתבטלו לגמרי ולא יטמאו עוד.

15. יש קשר בין נקודה זו לקודמת, מפני שלפי גרסת תוס', שבמי רגלים אומרים "רואין כאילו הן יין", משתמע שברישא אפילו רוב של "רואין" אינו מועיל, ואם מדובר במשקין – הדבר אינו מובן (ואכן, הר"ש בפרה שם כתב שאם נתבטלו מראיהם אינם חוצצים), ורק ברוק הרי זה מובן, מפני סמיכותו.

16. קושי נוסף ברמב"ם, שרבא אמר זאת בדעת ר' יהודה ואילו הרמב"ם מביא זאת להלכה. אלא שקושיה זו היא על פי תוס', שסובר שקושיית הגמ' היא מדין מין במינו אינו בטל, שאינו להלכה, אבל לפי רש"י, שהקושי מדין "רואין", הרי הרמב"ם אכן